

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

на цілий рік . . . 10 зр. (20 кор.)
на пів року . . . 5 зр. (10 кор.)
на чверть року . . . 2:50 зр. (5 кор.)
на місяць . . . 85 кр. (1 к. 70 с.)

За границею:

на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокі число по 8 кр. ав.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня
крім неділі і руских свята
о год. 6-їй пополудні.

Редакція, адміністрація і
експедиція «Руслана» під ч. 9.
ул. Коперника (Ліндога ч. 9.) Ек-
спедиція місцева в Агенції Со-
коловського в пасажі Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише
на попереднє застереженє. —
Рекламації неопечатані вільні
від порта. — Оголошеня зви-
чайні приймають ся по ціні
10 кр. від стрічки, а в «Наді-
сланім» 20 кр. від стрічки. По-
дяки і приватні донесеня по
15 кр. від стрічки.

Ситуація в Китаю.

Події в Китаю пристанули в своїм ході. Військова акція гр. Вальдерзого спаралізована наміреними переговорами мира в Пекіні, які однак не можуть якось розпочати ся. Заступники держав жадають достаточної гваранції від китайських представителів, що китайське правительство має щирі наміри, а ті знов не можуть подати нічого понад голословні запевненя. Підчас сего надходять непокоячі вісти з глибини Китаю, що там повстанє не притихає, а організує ся на ширшу скалю, щоби з новою силою виступити проти білих наїзників. Отже в такій неспій хвилі буде від річи зреасумувати дотеперішні успіхи і страти обох сторін.

Росія очистила Манджурию від китайського війська і боксерських ватаг. Козацькі сотні і баталіони регулярного війська переступили ріку Амур, злучили ся з російськими військами з краю Ляо-тонг і здобувши оба головні міста Манджуриї, заняли долини Сунгарі, Гірін і Шільке та правобережні допливи Амура. Се піднесло незвичайно повагу і значенє Росії в цілім Китаю, супротив яких побідносна Росія мимо сего завсїгди видаєсь приятельською, та не має наміру і не бажає провадити війни. Надто бюро Райтера, як доносять з Лондону, оповіщує вістку з Тієнтсіну, немов генерал Ленєвич через консуля в Тієнтсіні повідомив урядово консулів других держав, що він заняв простор по другій стороні ріки Пейго, напротив англійських та німецьких посель, силою права здобути сего краю оружною рукою. Колиб які європейські властители мали яке право до сего краю, нехай провадять доказові документа, а голословні претенсії до посіданя сего краю не стануть узглядняти ся.

Коли ся послїдня вістка є правдивою, то напевно визве протест зї сторони Англії та Німеччини, бо як доносять, до анектованого простору входить також багато землі англійського, залізничного товариства і простор т. з. східного арсеналу. Бути може, що правительства згаданих обох держав, предвиділи вже давнійше після своїх інформацій, на що заносить ся зї сторони Росії і заключили та оповістили знану англо-німецьку умову.

Супроти сих російських лаврів, здобутих скоро і легко завдяки топографічним відносинам манджурского краю, представляють ся здобутки союзних війск під проводом гр. Вальдерзе дуже марними. Після очищеня краю в околиці Пекіну не спроможено ся на жаден важнійший почин, як лише на виправу до Паотінгфу. Та і тут випередили Французи, союзники Росії, колюмни других держав, а лагідне поведене провідників виправи з мешканцями міста відняли їй всяке значенє. Натомість Німці, поводячи ся з варварскою жстокостию з поменшими боксерськими відділами, а навіть зі спокійними мешканцями та безборонними жінками і дітьми придбали собі загальну ненависть в Китаю.

Китайський двір цофнув ся в долину

Шансі та осїв в великім місті Сінганфу. Сей край відділений від сходу і полудня високим пасмом гір, покритим снігами. Доступ до него можливий лише з провінції Печілі на полудни рікою Янгтсе та з півночи просмиком від сторони Манджуриї. З полудня можна би, по занятю провінції Печілі, де також грозить вибух повстаня, загородити доступ до долини Шансі тим лекше, що ріка Янгтсе є сплавною навіть для великих военных кораблів на тисяч кілометрів від лиману, аж до міста Ганкав. З півночи могла-б те саме зробити Росія, колиб схотїла дальше іти щиро рука в руку з другими державами. Тоді замкнув би ся всякий довіз живности до гірської і неплодovitой, а в наслідок нагромадження китайських війск, перелюдненої долини Шансі, і китайський двір став би примушеним, з конечности повернути до Пекіна.

Доки-се не стане ся, не можна на правду говорити про якісь переговори з китайським правительством, а такий примус стає доконечним в виду сего, що китайське правительство уступає лише перед аргументом безвихідности. Однак мало є надїї на таке згідне поступованє держав в виду великих ріжниць дотеперішних успіхів поодиноких держав, як і їх будучих намірів.

ДО ПИСЬ.

З Перемишля.

(Москвофільський гураган, а наше безголове!).

Звісна річ, що перемиський повіт ще в р. 1890 зачав радикалізувати Новаковський з Торок а відтак С. Вітик. Рух радикальний скріпив ся ту в р. 1895 так, що результатом єго був вибір радикала Ст. Новаковського на посла до сойму. Від того часу рух той не зростає, лиш привгасав. Причиною того було по перше те, що Новаковський зіставши послом, смиренно притих, а головню те, що інтелігентний мотор того руху, С. Вітик, осадовив ся був в редакції «Громадського Голосу» у Львові.

Однак радикалізм селян, хоч перестав горіти ярким полонієм, то дуже лиш поволеньки привгасав. В гашеню єго два головню піонери брали участь, а іменно др. К., перемиський проводир народної, і від часу отвореня ту своєї адвокатської канцелярії др. Ч., проводир москвофільської партії.

Користаючи з одної сторони з розкладу радикальної партії і з неприсутности одних, а з недбалости або браку відповідної інтелігенції других радикальних проводирів, а з другої знов сторони з розполітованя селян, котрі яко такі своє політизованє конечно оперти мусїли о якихсь інтелігентних проводирів, оба повисї проводирі зачали збирати довкола себе «своїх вірних». Однак вкортці оба переконали ся, що акція одного є перешкодою для політичної — а як деякі злі духи кажуть — і для адвокатської акції другого. Розпочались «столкновеня». Москвофіли піддержувані матеріально тутешніми «тихими а ревними» і добре ситуваними приклонниками, щораз енергїчнійше розвивали — більше тихцем — свою агітаторско-інтригантську акцію політичну. Зачали они підривати і розбивати читальні «Просьвіти» як н. пр. в Не-

грибці і Коровниках. Притім поступали так підступно, що завсїгди могли заставляти ся тим, що то самі селяне змінюють собі читальні «Просьвіти» на «Качковського». Впрочім по розкладі радикальної партії, зрадикалізовані селяне волїли радше вертати до «преданій» Наумовича і Ї-ного радикалізма «Русского Слова», чим орієнтувати ся в безнастанних метаморфозах національно-демократичної партії.

Тимчасом вернув до Перемишля Вітик і розпочав знов свою організаторську роботу. Однак в роботі тій завадив о сильні вже перешкоди двох повисших проводирів. Видячи байдужність і незручність перемиських народовців і переконавшись, що на власних силах тяжко єму буде оперти цілу організаційну роботу, перейшов в соціалістичний табор.

Не симпатизували з собою і давнійше др. К. і Вітик. Перший закидав другому скраїність, а крім того мав до него ще якісь личні урази. Другий знов добачав у першого нерішучість, незручність і — як сам казав — «гермафродитизм політичний». Вітик твердив, що політична робота др. К. заведе до того, що в повіті угрунтують ся москвофіли. Від часу переходу Вітика до табору соціалістів пірвали ся всі майже нитки, вяжучі єго акцію з акцією др. К. «Нинїшній інтерес селян, а нинїшній робітників — спільна отже акція в Вітиком є неможлива» — сказав собі від того часу др. К. і ставши головою «Селянської Ради» і делєгатом «Просьвіти», вдоволяв ся закладаєм читальнє. І справді зростало по трохи число читальнє по селах, хоч що правда, більше лиш на папери. За те з давнійших читальнє «Просьвіти» деякі переходили на статуті «Качковського», инші те саме задумали, або думають зробити, а найбільше є таких, що зовсім понїдупадали. Дїйшло до того, що майже на передмістях самого Перемишля, а іменно на Вільчу і Болоню, віддалених що найбільше пів години ходу від Перемишля, житє читальнє і просьвітнє зовсім, але то зовсім завмерло. Не винусмо за те др. К., бож трудно прецінь, щоби один чоловік міг займатись всїм з відповідною інтензивностию. Годї від него вимагати більше, як можна і як годить ся. Причина занепаду житя народного лежить в браку ініціативи і в байдужности всіх майже перемиських народовців. Бо припустім, що старші наші патріоти не мають чи-то часу чи спосібности займатись просьвітною і організаційною роботою серед народу, то таки рішучо мусимо заявити, що еслиб хотїли і мали щирю волю, то могли-б знайти відповідних до того людей. Але в тім єук, що треба охоти і волї — треба ініціативи, а тої якраз нема.

Вправді деякі молодші патріоти зорієнтувавшись в народних справах повіту і в як найщирїйших цілях зачали в своїм часї старатись о злученє народно-політичних нервів в одноцільність, та на жаль не нашли зрозумїня, а деякі старші, що з давної привички ідуть безкритично за командою зі Львова, обходились з ними не завсїгди тактовно, а навіть з легковажанєм.

Тому то і розлазить ся чим раз більше наша народна організація, а кацапські проводирі чим раз висше підносять голову та ширять в повіті свою ренеґатську ганґрену.

Перемишляк.

англійської армії в полудневій Африці та падає над стратами, які там вирядили війна та слабкість. Відтак боронив Лорд Сельсбері міністерство війни, яке прецінь доконало сего, що в недовгий час переведено 300.000 людей на відлеглість 6 тисяч англійських миль. Вправді виявилися при с'їм деякі недостатки, але правительство рішене тепер усунути їх. Війна розширила кольоніяльні пос'їлости Англії о великий простор одного з найважнійших пунктів для всесвітної торгівлі. Дальше вказав Сельсбері на приязне відношенє Англії і Сполучених Держав та висказав своє вдоволенє з поновного вибору Мек Кінлея президентом північної американської республіки. Що-до Китаю заявив Сельсбері, що має надію, що англо-німецька умова відповідає чувствам переважної більшости держав. Всі держави бажать приверненя нормальних відносин в Китаю, бо для суспільних, внутрішних реформ потреба передовсім мира.

З полудневої Африки доносить депеша лорда Робертса з Йоганесбургга, що полковник Легале нанав несподівано на восніи сили Боерів дня 5. с. м. на полудне від Ботавіля. Англичане забрали кілька гармат і багато муніції. Сто Боерів дісталося до неволі, 25 убито, а 30 ранено. Штайн і Девет, які находилися в таборі, втікли після безуспішної борби. Англійські страхи були також досить знатні. Упав сам полковник Легале і 30 офіцерів та 8 вояків; ранених є 7 офіцерів і 26 вояків. Невеликий се успіх, хотьби він дійсно випав так, як его подає офіційне, англійське жерело, тим більше, що майже рівночасно доносять з Дурбану, що коло Штандертону Боери викинули з шин поїзд, що їхав з Преторії; один паляч убитий. Коло Кімберлею 20 Боерів ударило на поїзд з провіантом, в котрім було 10 англійських вояків. Боери забрали поїзд, а локомотиву висадили в воздух. В Преторії говорять, що в битві під Райбергдріфтом ранено Девета в ногу. Сей Девет вириває всюду, хотий его Англичане в своїх донесеннях з поля битви вже кілька разів умертвили, ранили, а навіть взяли до неволі. Тому звістка про англійські побіди в Трансвалю треба брати з всякою резервою.

НОВИНКИ.

— **Календар.** В неділю: гр.-кат. Анастасій; рим.-кат. Мартина. — В понеділок: гр.-кат. Зиновій і Зиновій; рим.-кат. Куїберта. — В второк: гр.-кат. Йосафата, Стахії; рим.-кат. Станіслава.

— **Преосв. єпископ Шелтицкий** в повороті з Риму задержався у Відні, звідки виїде в понеділок до Станіслава.

— **Лат. єрхєєпископом львівським** — як допосять з Відня — іменовано вже ректора львівського університета, о. Йосифа Більчевського. О. Йосиф Більчевський уродився дня 26. цвітня 1860. р. в Вільмовицях в Галичині. Гімназію покинув в Вадовицях в 1880. р., а богословські науки на університеті в Кракові. В 1884. р. з'їзав висвячений, а по двох літах зложив докторат св. Богословія. Потім два літа слухав богословських викладів на Григориньським університеті в Римі, а через півріччя в католицьким інституті в Парижі. В 1890. р. з'їзав він заступником катехита в гімназії св. Анни в Кракові і сотрудником при тамошнім костелі св. Петра і Павла. В тім самім році о. Більчевський габілітував ся в Кракові на приватного доцента на основі праці п.з. «Християнська археологія щодо історії Церкви і догмату». По році іменовано его надзвичайним а по двох роках звичайним професором університету в Кракові. Новий архієпископ є автором цінних праць з області християнської археології і історії Церкви.

— **3 Наук. Товариства ім. Шевченка.** Читальня при бібліотеці Наук. Тов. ім. Шевченка перемінена ухвалою Виділу на наукову робітню і відчинена від 4—6 год. год. пополудни, з виїмкою неділі і свят.

— **Загальні Збори «Львівського Бояна»** відбудуть ся в середу дня 21. с. м. о 7. год. вечером в комнатах «Рускої Бесіди» з слідуючим порядком: 1) справоздання виділу з діяльности его і з руху касового; 2) справозданє контрольної комісії; 3) вибір виділу; 4) вибір контрольної комісії; 5) внески виділу і членів товариства. До чинної участі в зборах і в голосованю управнені тільки дійсні члени товариства.

— **Перші звичайні загальні збори** повітового Товариства кредитового, стоваришеня зареєстрованого з обмеженою порукою в Сокалі відбудуть ся дня 28. н. ст. падолиста 1900 в готелі Павликовської о 2. год. пополудни, на котрі за-

прамає ся всіх членів-основателів. Порядок денний: 1) Вибір предсідателя і двох секретарів для загальних зборів. 2) Принятє в члени Товариства. 3) Справозданє з діяльности повномочників д-ра Евг. Петрушевича і д-ра Ник. Желехівського. 4) Вибір Дирекції Товариства і єї заступників. 5) Вибір Надзираючої Ради Товариства і єї заступників. 6) Вибір краєвої часописи рускої, в котрій оголошеня Товариства поміщувати ся будуть (§. 57 статута).

— **Руский, народний театр,** як довідуємо ся з польських дневників наміряє небавом знов заогстити до Львова. Дирекція придбала нові сили в жіночім персоналю, а іменно заангажувала п-ну Марию Слободівну, звісну драматичну артистку. Монастирська подає надії на добру співачку, розпоряджаючи сильним і звучним, хотий до тепер еще острым голосом. Також вернула до театру п-на Бучманівна, яка по виїзді зі Львова покинула була дружину. Др. Гришевецький вернув вже з України і привіз нові штуки. Дивно лишень, що польські дневники довідують ся скорше про те все, як рускі — чи се мало би бути услівем доброго поведженя театру у Львові?..

— **Архикнязь гімназіастом.** Архикнязь Оттон приказав, щоби его найстарший син 13-літній архикн. Кароль, будучий наслідник австрійського престолу, учав на годину фізики до III класи бенедиктинської гімназії у Відні. — Є се перший случай в Австрії, що член цїсарської родини ходить до публичної школи.

— **В філях Дніпра.** Дві милі від Херсона лежить на Дніпрі старий дерев'яний міст, який вже давно грозив заваленєм. Оноді переїздили ним два вози, на яких находило ся 19 осіб. Коли оба вози стрітили ся на середині моста перервали вязаня моста затрішали і оба вози разом зі всіма людьми пропали в філях ріки.

— **Против о. Стояловського** переведено слїдства в ріжних судах в кільканадцятьох справах, як публичне насилє, обиди суду, обиди чести, переступленє закона о зборах і т. п. Вищий суд краєвий в Кракові ухвалив, щоби до слїдної розправи тих всіх процесів признати карний суд в Кракові. Проти сего вніс о. Стояловський відклик до касадійного трибуналу; рішенє прийде за кілька тижнів.

— **Контроля жидівських банків на провінції.** В Надвірній істнує жидівський банк «Commerzielle et Industrielle Creditbank in Nadwórna». При одній цивільній судовій розправі, яка переводилась в станіславівським окружним суді против того банку, зізнав бухгалтер его під присягою, що в книгах товариства виказує ся деякі довги яко заплачені, щоби біляне товариства показував ся кориснійшим. При тій самій розправі відчитано письмо повітового суду в Надвірній, котрим судія п. Дидишинський здержує розправу вже екзекуцію доджника, бо, як пише, по дерегляненю книг товариства касова маніпуляція представляє ся у відділі вкладкових книжочок неправильною, а так само в часі розправи виїшла на яву маніпуляція з ієістнуючими векслами. Здавалось би, що по таким відкритю повинна би кар'єра директорів і касирів того банку вже раз скінчитись, а власти повинні такє «товариство» розв'язати. Но, на жаль, банк істнує дальше разом з директорами.

— **Процес Гільзнера.** На початку вчерашньої розправи Гільзнер зажадав покликати на свідків кілька осіб з Дайтшброд. Се жаданє попер оборонець обжалованого, а спротивив ся єму прокуратор. Трибунал обіцяв над сям внесенєм призадумати ся. Опісля переслухано кількох свідків, яких зізнаня не викрили нічо нового. Одні зі свідків заявили, що Гільзнер дня 29. марца був в божниці, а иньші не пригадують собі нічо. Потім відчитано зізнанє свідка Берана, якого посуджувано спершу о замордованє Грузівної, але він виказав своє алібі. Що-до Бертольда Фріда стверджено, що він був від 28. марца до 3. цвітня в шпиталі. Свідок Ляйкпер оповідав, що видів ся з Гільзнером на «горі Катерина», але не пішов з ним до ліска Бжезіна. Дальше заявив свідок, що раз згадав Гільзнерови, що говорять про него нечесні річи. На се Гільзнер був побід. Свідок Брезіна, який був на похоронах Грузівної, зізнав, що не замітив рани у Івана Грузи, але чув опісля, як говорено, що брат Іван замордував свою сестру. Нині і в понеділок будуть переслухувати дальших свідків, в второк поставить трибунал питання присяглим судиям, а в середу або найдальше в четвер слідуючого тижня, западе засуд.

— **Напад на п. Геца.** До Тарнова приїхав віцепрезидент краєвої ради шкільної п. Божиньський. Его приїзд стоїть в тісній звязи з увязненєм Сікори, ученика VII. кл. гімназіальної. Директор гімназії др. Беноні розпочав слїдство, чи часом иньші ученики не належали до «тайної ліги».

— **В Хойничах** відбуває ся дальше процес против Маслофа о кривоприсягу. Маслоф зізнав оноді, що перед великодними святами приїшла до него жена Левіого і просила его, щоби не говорив нікому, що бачив трех мушкр

з мішком. Те само зізнали: жена Маслофа, служниця і єї дочка.

— **Лікарська ошибка.** В Шватав, в Гольштині, лікар прикликаний до недужої дитини дав на сиячку за велику дозу опії, в наслідок чога дитина померла. Лікаря засуджено на 2 літа в'язниці за недбале ліченє.

— **Умислові недуги і глухонїмота** стоять в тісній звязи з супружествами, заключуваними межі свояками. В Німеччині було в 1880 р. на кождих 10.000 протестантів 989 глухонїмих, на 10.000 католиків 1039, а на 10.000 жидів 1438. Умислово-недужих припадало на кождих 10 тисяч: 237 католиків, 241 протестантів і 389 жидів. Майже у всіх случаях сих обох недуг стверджено як причину супружества між свояками.

— **Ц. к. Дирекція залїзниць держаних оповіщує:**

Перестанок Бецків, лежачий на шляху Глибока-Бергомет н/С буковинських залїзниць льокальних а отворений дотепер тільки для руху особового, пакункового і для надачи посилок цїловозових під условиною попередного укладу з управою залїзниць, отворено на дни 25. жовтня с. р. з тим самим обмеженєм також для відбору посилок цїловозових.

Дня 23. жовтня с. р. передано до прилюдного ужитку ново вибудовану часть шляху залїзниць льокальної з Госпозін до перестанку Равдїц-Бездеков в окрузі ц. к. Дирекції залїзниць держаних. — Дальша часть з Равдїц-Бездекова до кінця т. є. до стації Равдїц (австр.-угор. Товариства залїз. держав.) буде отворена доперва по укінченю будови. — Стації Грахолюск, Вражков, Чернуц і Госпозін уряджено для загального руху з виїмкою товарів вибухових, а перестанки Равдїц-Бездеков, Клянч, Водоход, Бжезіна і Люка для руху особового, пакункового і товарового і цїловозових наборов. — Рівночасно отворено істнуючий вже шлях ц. к. залїзниць держ. Зльонїц-Госпозін зі стаціями Брештан, Госпозін і стацією граничною Зльонїц для руху загального з виїмкою товарів вибухових.

В окрузі ц. к. Дирекції залїзниць держаних у Празі передано дня 1. с. м. до прилюдного ужитку перестанок «Міхлє» лежачий на шляху Прага-Добжїсь поміж стаціями Нусле-Версовіц і Креч для руху особового і обмеженого руху пакункового.

— **Дрібні вісти.** Повітовий маршалок перемиский кн. Адам Сапіга зрік ся своєї гідности. — В Чернівцях помер гр. деля Скаля, посол на буковинський сойм.

Наука, штука, література,

— **Молода Україна ч. 9 і 10** за вересень і жовтень 1900. (Другий наклад по конфіскації). Зміст: До праці. — Самоосвіта. — *Евген Косевич:* Над сьвіжою могїлою. — *Прометей Ясенко:* Картини з природи. — *Денис Бошкович:* В неволі. — *Стенляк:* Софія Перовска. — *Василь Пачовський:* З борби титанів. — Хроніка з нашого житя. — Хроніка з чужого житя. — Бібліографія. — Від редакції і адміністрації.

Телеграми.

Відень, 10. падолиста. Міністер для Чехії вже виздоровів і з нинїшнім днем обійме урядованє. Др. Резек возьме також уділ в нинїшній параді міністрів.

Відень, 10. падолиста. Завтрішна Wiener Ztg. оголосить іменованє ректора львівського університета о. Йосифа Більчевського р. к. архієпископом у Львові. Новий архієпископ приїхав вчера до Відня на завівзанє папського нунція.

Сплїт, 10. падолиста. З причини знаної децизиї в справі дальматинської залїзниць виїшло вчерашнє число тутешного дневника «Єдинство» в жалібній обвідді. У вступній статі містить ся сильний протест проти міністерських ухвал.

Гага, 10. падолиста. Комісія Боерів удає ся сими днями до Франції напроти прибуваючого Крієра.

Париж, 10. падолиста. Послам роздано вчера «жовту книгу» про події в Китаю. Книга обіймає події до 30. жовтня с. р. Між иньшим подано там виміну нот межі французским а китайским правительством. Французский посол Піхон стверджує, що послы держав лише надзвичайним подїям завдячують своє спасенє. Головним подїям виновниками заворушеня в Китаю вичислює книга кн. Туана, генерала Тунгфузіянга і секретаря стану Кагія.

Реформа народного театру.

(Далі).

XI.

Всякий стан не бачить себе радо на сцені. Люди не радо бачать, щоби їх втолочувати в якусь касту і подавати мов на привселюдний позір в театрі, як які особливості в звіринці. Є се тим більше оправданим, що нині піхто не живе виключно кастовим життям, а пливе в загальній струї і тому автори, що намагають представити річ з одного боку, дуже часто стають несправедливими і попадають в карикатурність. Памятаємо ще всі, якого то крику і протестів наробили «Аргонавти» Цеглиньського, коли їх перший раз виставив театр в Перемишлі. А чомуж, коли там нема нічого, що не діяло би ся всюда, в цілім світі, що женихи гонять за посагом, а «золота» молодіж рада часом засісти і до зеленого столика в надії, підреперувати свої неправильні фінанси. Але власне тому, що се немов привязано в штудії до якогось окремого стану — визвало нехиті і протест. Ось Дашиньського засудили за бучу в театрі, яку визвав в Кракові на представленю Калітовського «Кусителі люду», де автор займаєсь соціалістами, як політичною партією. У кожній же партії, є ріжні людці, бо люди є всюда людьми... Чому якраз нас виставляти на порок — думали соціалісти і перешкодили представленю. Нетак очевидно поступили львівські ц. к. радники на представленю Валєвського «Złote kolnierze», де автор представляє житє над стан і матеріальний недостаток такої «високопоставленої родини. Ц. к. радники були дуже невдоволені, але потїшались тим, що се не они, лиш «рахункові радники». Та коли се «рахункові» вичитали в «Gazet-і lwowsk-ій», і нуже чесати «концептових». Вивязала ся полеміка, яка вкінци скропила ся на авторі, бо єму закинено незнанє «висших сфер», недостаток всякого талану і др., а єго штуку погребано на завєгди під зобидженою честію «висших урядників».

Не інакше мусить дивити ся мужик на наші народні пєси, які виводять на сцену сїльський побут, як щось зовсім відрубне від решти світа. В такій пр. поважній пєсі, як «Безталанна» (тепер у нас «Кляте серце») мужик запитає себе на кождім кроці: чому се нас показують пани, хиба у них не можливий такий хиткий в любові Гнат, така пристрасна і самолюбна Варка? Або чи свекруха лише на селі зідлива та люта? — буває се і між панами, що жеруть ся та жалують собі кусника хліба. І слухність буде по стороні мужика, бо чому якраз брати сїльський сюжет для таких загально людських почувань?

На Україні діє ся те просто задля цензурних причин. А у нас стало се конвенціональністю сцени. Наша публіка не бачить на сцені мужиків, лише акторів одягнених в народний стрій. Тому то она і приймає безкритично промахи авторів, як і акторів в сих пєсах. В устах сїльського парубка не разять єї високопарні нераз вислови і чужі єму почування, ані сентиментальність сїльських дївок та безнастанні романси на сцені, а нераз і сальоновий «флірт». Акція величезної більшости наших пєс обертає ся як в блуднім кільци коло еротичної любови і не доторкає жадної новажнійшої або реальнійшої теми.

Коли се наша інтелігенція приймає бодай без протесту, хотяй часто і она ремствує против сего, то вжеж простолюдин мусить зразу і рішучо відклонити ся від такої кумедії. Бо у інтелігентів ще буває, що їх і в старшим віці інтересують еротичні справи, але чоловік тяжкої праці, щоденних клопотів і турботи дивить ся на се иньшим оком. Надто він бачить, що такого коханя на селі нема, щоби запрятувало уми всіх і всі другі справи усувало на дальший плян. Веселими, свобідними жартами на сцені між парубками а дівчатами, він скорше згіршить ся, чим забавить, бож на селі держать ся дівчата гуртом і осторонь від парубків, не дають себе обнимати та цілувати, та не водять ся в будень чи сьвято по селу збиваючи байдки та марнуючи робучий час.

Такі рефлексії мусять прийти простолюдинови на думку і у поважнійших виробити переконанє, що театр се панська видумка для за-

битя часу та розтрати грошей, а у молодших ни чувства, сего ідеального розуміня любови, втворити скорше деморалізуючий вплив, чим уморальняючий.

Характеристика поезій

Петра Гулана-Артемовського.

(Далі).

IV.

Проф. Петров переіпечатав дві поезії, в яких, по всій імовірности дає нам Артемовський образки свого родинного житя. Їх заголовки: «До Любки» і «Текла річка невеличка». Обі поезії мають справдішну артистичну вартість.

Про першу з них (чис. 16. марта 1856. р.) пише проф. Петров: «Стихотвір: До Любки, писаний, правдоподібно, з нагоди якоїсь родинної події; ніжними красками зображена в нїм невинна трівожливність зарученої дівчини, чи молоді книгині». Позволимо собі навести сей чудовий верш в цілости:

На що ти, Любочко, козацке серце сушиш?
Чого, як кізонька маненька та в бору,
Що, чи то ніжкою сухенький лист зворушить,
Чи вітерець шепче, чи жовна де кору
На листі де подовбе, чи ящірка зелена
Зашелестить в куці, — вона мов тороплена,
Дрїжить, жахається, за матірю втіка:
Чого-ж, як та, і ти жахливая така?
Як зусдриш, то й дрїжип! себе й мене лякаши!
Чи я до тебе, — ти як від мари втікаши!
Та я-ж не вовкулак, та й не медвідь-боршняк
З Литви; вподобав я не з тим твою уроду,
Щоб долею вертїть твоєю сяк і так
І славу накликаць на тебе і незгоду!
Ой час би дівчині дівочку думку мати:
Не вік же ягоди на гілці червонїти,
Не вік при матері і дівці дївовать...
Ой час теляточко від матки одлучити...

Проф. Петров замітив, що сей верш, яко один з ліпших творів Артемовського, переіслав п. Фет на російську мову¹⁾. В хронологічнім списі творів Артемовського додає названий учений вістку, що верш сей має епілог²⁾ з Горація³⁾. Чи і о скілько сей верш залежний від поезій Горація, на се проф. Петров уваги не звернув. На се питає хочемо дати відповідь.

В XXIII оді Горація (кн. I), що носить заголовок: «Ad Chloe», читаємо:

Vitas hinnuleo me similis, Chloe,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Auratum et silvae metu.
Nam seu mobilibus vepris inhorruit
Ad ventum foliis, seu virides rubum
Dimovere lacertae,
Et corde et genibus tremis.
Atqui non ego te, tigris ut aspera,
Gaetulisque leo, frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro³⁾.

Коли порівнаємо оба тексти, то пересвідчимо ся, що стихотвір Артемовського не є твором оригінальним, а лише свобідним, артистичним пересьпівом оди Горація, в який поет вложив багато ніжного чутя, серця і знаня дівочої душі. Коли Горацій прикликує утікаючу від него, Хлое, лише сухими, як осінний вітер, словами: «Не йду за тобою, як страшний тигр, або гетульський лев, щоби тебе роздерти!», Артемовський украшує се місце сердечною сповідню молодця перед дівчиною:

Та я-ж не вовкулак, тай не медвідь боршняк
З Литви; вподобав я не з тим твою
[Уроду,
Щоб долею вертїть твоєю сяк і так
І славу накликаць на тебе і незгоду!...

І в однім і другім творі найдемо майже ті самі порівняня і образці, але по при них слїдна також ріжниця. У Горація не достає сеї глибо-

¹⁾ Петровъ: Op. cit. стр. 70-71.

²⁾ Там же: стр. 59.

³⁾ Quintus Horatius Flaccus. стр. 119-120. Подаємо свобідний переклад сеї оди: «Утікаеш Хлое, передімною, як та серночка, що на безпунних горах не без пустого страху перед вітрами і лісом, шукає боязливої матери. Бо чи надходяча весна шумить в легких листьях, чи зелені ящірки порушили корч, їй (серночці) дрожить серце і колїна. Не йду за тобою, як страшний тигр, або гетульський (часть Африки: Гетулія) лев, щоби тебе роздерти. Покинь вже раз матір, ти, що вже зріла йти за мужем.

ни чувства, сего ідеального розуміня любови, яку стрічаємо у Артемовського.

Другу поезійку, писану, правдоподібно, також при нагоді якоїсь родинної події, називає проф. Петров «граціозною пісенькою». Она звучить:

Текла річка невеличка
Тай понаясь морем;
Була радість хоч на старість,
Та й узялась горем.

Нема пташки полїванки,
Нема й сьпівів рідних;
Полетїла, не схотїла
Тїшити нас бідних.

Пісню сю підложив під ноги харківський проф. Станіславський¹⁾.

По сих двох поезіях ждали би ми рівно гарних стихотворів, з тим самим мотивом, в збірках Комара і «Кіевско-ї Старини». Та на жаль, в перній з них нема згадок про родинне житє поета, в другій подібаємо їх виправді, але поетична одежа в них дуже слабенька. Се не поезія, а радше імпровізація. З них дізнаємо ся лише про ідеальні відносини в родині Артемовського. Поет тужить за жінкою і дітьми, коли в р. 1833. поїхав до Петербурга, поклонитись цареві. Не тїшить єго ні ордер, ні стрічка, яку прийняв єму цар Микола, ні наместо в сто червінців, яке цариця подарувала для єго жінки:

Петро буцим повеселів,
Та внять здурів
І сьвітом нудить,
Других і сам себе посеред ночі будить;
Петра панаали перелог;
Петра з нудьги не носить ноги;
Б Петра буцим усе в господі уміра;
В Петра всі хворі там — і жінка й дїтвора!
Петро притьмом до дому до двора²⁾.

За поетом, що в р. 1851. виїхав до Полтави на іспит в інституті «благороднихъ дївчиць», кличе жінка щоби «Петрусь вернувся швиденько», бо «дїточки без него сирітками стали»³⁾. Поета не тїшить музичний вечер, устроєний в інституті, хоть музика грала різко, а «при нїй в сьвітлиці ні один не всидів на ослинци». У Петра болить серце. Як «тече річка все тихенько і моря шукає», так серденько поета «до жінки здихає»⁴⁾. Та сама туга за жінкою і дітьми обіймає поета, коли їде в послїдне відбувати іспит в полтавскім інституті в р. 1854⁵⁾.

(Далі буде).

З політичного поля.

В угорскім соїмі покінчила ся загальна дискусія над інартикуляцією декларації архикнязя Франца Фердинанда. Опісля заняв голос президент міністрів Сель і заявив, що від самого початку стояв на сїм становиску, що декларація має предложити ся угорському соїмови. Однак щоби в сїй мірі розвіяти всякі сумніви, бесідник сам вносить, щоби у вступі до предложеного закона замістити ще уступ з явяюю, що всі квестії дотично права наслідства престолоа в Угорщині, як се розуміє ся само собою, мають пормувати ся лише після артикулів 1. і 2. закона з р. 1723. (Гучні оплески і брава). Сель просить вкінци о принятє сего закона, а що-до становишка сунруги наслідника престолоа зазначає ще раз, що коли архикнязь вступить на престол, єго жінка не буде могла стати угорською королевою. Відтак ухвалено перейти до подрїбної дебати, яка наступить нині.

Горд Сельсбері виголосив бесїду на вчерашнім бенкеті в Гільдгаль. Англійський премієр висказав радість з причини мілітарних поступів

¹⁾ Петровъ: Op. cit. стр. 59 і 71.

²⁾ Кіевская Старина з р. 1897 стр. 497-8 в стихотворі: Петро мужик непокорний. Поет, їдучи в Петербург, одїває ся в жупан, а на жупан накладає з відлогою свитину і решетилівський кожух і на дорогу бере «хліба де-яку шматану». Ся імпровізація, як свідчить французска дописка поета, була уложена в Петербурзі дня 3. марта 1833 в домі Ексц. державного секретаря царя Льонгінова, в хвилі, коли автор брав дозвіл від Єго Ексц. на поворот до Харкова.

³⁾ Там же стр. 478-9 в імпровізації «Ой покинув Петро хатку» (26. червня 1851.)

⁴⁾ Там же. стр. 479-80 «А що ж оце Андрію!» (30. червня 1851.)

⁵⁾ Там же. стр. 509-1 «Послїдний екзамен» (Лютий 1854.)

